

VI. PRZYKŁADOWE ZADANIA EGZAMINACYJNE

POZIOM PODSTAWOWY

Przykładowe zadania do części I – testu sprawdzającego wiadomości i umiejętności ustalone w *Standardach wymagań egzaminacyjnych z filozofii*

Przykładowe zadanie

Uzupełnij następujące zdanie jednym z podanych sformułowań:

Według klasycznej koncepcji prawdy, prawda jest zgodnością intelektu z

- a) czyjaś myślą.
- b) rzeczą.
- c) ideą.
- d) bytem jako bytem.

Zadanie sprawdza znajomość podstawowych pojęć i koncepcji filozoficznych (obszar I standardów wymagań egzaminacyjnych).
--

Poprawna odpowiedź:

b) rzeczą.

Przykładowe zadanie

Podaj znaczenie następujących terminów:

- a) altruizm –

.....
.....

- b) epistemologia –

.....
.....

Zadanie sprawdza znajomość terminów filozoficznych (obszar I standardów wymagań egzaminacyjnych) oraz umiejętność definiowania (obszar III standardów wymagań egzaminacyjnych).
--

Przykłady poprawnych odpowiedzi:

a) altruizm jest to pogląd, zgodnie z którym człowiek powinien działać dla dobra innych ludzi;
b) epistemologia jest to filozoficzna teoria poznania.

Przykładowe zadanie

Napisz, co Arystoteles uważał za przyczyny istnienia człowieka:

- a) przyczyna formalna –
- b) przyczyna materialna –
- c) przyczyna sprawcza –
- d) przyczyna celowa –

Zadanie sprawdza znajomość poglądów Arystotelesa (obszar I standardów wymagań egzaminacyjnych).

Przykłady poprawnych odpowiedzi:

- a) dusza (jako forma substancjalna ciała)
- b) ciało
- c) rodzice
- d) życie rozumne

Przykładowe zadanie

Podaj po jednym przedstawicielu następujących kierunków filozoficznych:

- a) utylitaryzm –
- b) pozytywizm –
- c) personalizm –

Zadanie sprawdza znajomość kierunków filozoficznych i ich przedstawicieli (obszar I standardów wymagań egzaminacyjnych)

Przykłady poprawnych odpowiedzi:

- a) J. S. Mill
- b) A. Comte
- c) K. Wojtyła

Przykładowe zadanie

Przyporządkuj odpowiednie terminy do poniższych sformułowań.

antynaturalizm, determinizm, elitaryzm, intuicjonizm, indukcja, nihilizm, sceptycyzm metodyczny

- a) Pogląd, że wszystko jest przez coś wyznaczone.
.....
- b) Pogląd, zgodnie z którym po to, aby znaleźć twierdzenia niepowątpiewalne, trzeba poddać w wątpliwość wszystkie żywione dotąd przekonania.
.....

Zadanie sprawdza znajomość terminów filozoficznych (obszar I standardów wymagań egzaminacyjnych)

Poprawne odpowiedzi:

- a) determinizm
- b) sceptycyzm metodologiczny

Przykładowe zadanie

Przyporządkuj odpowiednie terminy do poniższych cytatów.

egzystencjalizm, fideizm, intuicjonizm, naturalizm, personalizm, racjonalizm, wariabilizm

- a) „Człowieka (...) nie można zdefiniować dlatego, że jest on pierwotnie niczym. Będzie on czymś dopiero później, i to będzie takim, jakim sam się uczyni. A więc nie ma natury ludzkiej, ponieważ nie ma Boga, który by ją w umyśle swym począł.”
.....
- b) „Jedyną myślą, jaką wnosi filozofia, jest ta prosta myśl, że rozum panuje nad światem, że przeto i bieg dziejów powszechnych był rozumny.”
.....

Zadanie sprawdza rozumienie tekstów filozoficznych (obszar II standardów wymagań egzaminacyjnych) oraz znajomość nurtów i poglądów filozoficznych (obszar I standardów wymagań egzaminacyjnych).

Poprawne odpowiedzi:

- a) egzystencjalizm
- b) racjonalizm

Przykładowe zadanie

Podaj stanowiska filozoficzne przeciwstawne względem przedstawionych niżej:

- a) Istnieje Bóg.

.....

- b) Człowiek jest tylko jedną z równorzędnych części natury.

.....

- c) Człowiek powinien kierować się w swym postępowaniu dobrem innych.

.....

Zadanie sprawdza znajomość terminów filozoficznych (obszar I standardów wymagań egzaminacyjnych) oraz umiejętność porównywania (konfrontowania) poglądów różnych filozofów (obszar II standardów wymagań egzaminacyjnych).

Poprawne odpowiedzi:

- a) ateizm
- b) antynaturalizm
- c) egoizm

Przykładowe zadanie

Przeczytaj tekst i odpowiedz na pytania, stawiając znak X w odpowiednim miejscu.

„Potęga *id* (popędów) wyraża właściwy cel życiowy jednostki. Celem tym jest zaspokojenie własnych potrzeb. Nie można natomiast przypisywać *id* zamiaru utrzymania się przy życiu i ochrony się – za pomocą lęku – przed niebezpieczeństwami. To jest zadaniem *ego* [ja], które też ma odkryć najkorzystniejszy i najbezpieczniejszy w warunkach świata zewnętrznego sposób zaspokojenia. *Superego* [nad-ja] może nadawać znaczenie nowym potrzebom, jednakże jego słownym osiągnięciem pozostaje ograniczanie zaspokojenia potrzeb.”

Czy na podstawie tego cytatu można wnosić, że:

	Zdania sprawdzające rozumienie tekstu	TAK	NIE
a)	autor wyznaje humanistyczną (antynaturalistyczną) koncepcję człowieka jako istoty wyróżnionej w przyrodzie		
b)	zdaniem autora ludzka psychika jest złożona i oparta na wewnętrznym konflikcie		
c)	<i>ego</i> (ja) jest nadrzędną instancją ludzkiej psychiki		
d)	<i>id</i> (popędy) mogą wywierać destruktywny wpływ na psychikę		
e)	<i>superego</i> (nad-ja) może w psychice ludzkiej mieć charakter represyjny		
f)	człowiek jest istotą adaptującą się do warunków otoczenia		

Zadanie sprawdza rozumienie tekstów filozoficznych (obszar II standardów wymagań egzaminacyjnych)

Poprawne odpowiedzi:

- a) nie
- b) tak
- c) nie
- d) tak
- e) tak
- f) tak

Przykładowe zadanie

Poniżej opisano postępowanie trzech różnych osób. Wskaż, które z nich uzyskałoby aprobatę Platona, które zaś utylitarysty. Uzasadnij odpowiedź.

- a. Pan Kowalski (ku utraeniu żony oraz dzieci) prowadzi ascetyczny tryb życia, twierdząc, że w ten sposób ćwiczy się w silnej woli i panowaniu nad sobą.

Filozof

Uzasadnienie

.....

- b. Pani Kowalska, w tajemnicy przed oszczędnym mężem, wydaje duże sumy na akcje charytatywne dla ludzi z niższych grup społecznych.

Filozof

Uzasadnienie

.....

- c. Dorosła córka pana Kowalskiego nigdy nie myśli o sprawach moralnych, ale jako przedsiębiorca stara się, by jej pracownicy byli zadowoleni. „Zadowolony pracownik to najlepszy pracownik” – twierdzi.

Filozof

Uzasadnienie

.....

Zadanie sprawdza rozumienie zasad etyki Platona i utylitarystów (obszar I standardów wymagań egzaminacyjnych), umiejętność porównywania (konfrontowania) poglądów różnych filozofów (obszar II standardów wymagań egzaminacyjnych) oraz umiejętność uzasadniania swojej wypowiedzi (obszar III standardów wymagań egzaminacyjnych)

Poprawne odpowiedzi:

- a) **Filozof** – Platon

Uzasadnienie – ze względu na jego etyczną koncepcję „cnoty umiarkowania” lub antropologiczną koncepcję prymatu duszy nad ciałem.

- b) **Filozof** – utylitarysta

Uzasadnienie - oszukanie męża jest mniejszym występkiem, niż korzyść, jaką odnoszą z tego biedni.

- c) **Filozof** – utylitarysta

Uzasadnienie – ze względu na to, że w postępowaniu kieruje się indywidualną i zbiorową korzyścią.

Przykładowe zadania do części II arkusza egzaminacyjnego Krytyczna analiza tekstu

Przeczytaj uważnie tekst, a następnie dokonaj jego analizy, wykonując polecenia.

Roman Ingarden, *O naturze ludzkiej*

„Jest z pewnością bardzo trudno określić naturę człowieka. [...] Wszelkie wysiłki, by objąć pełnię jego istoty określeniem zadowalającym i adekwatnym, okazują się daremne. Do każdego rysu, który znajdujemy w jego istocie, można dobrać konkretne fakty, które zdają się dowodzić czegoś wręcz przeciwnego. [...]

Z pewnością egoizm dominuje w większości ludzkich czynów indywidualnych, społecznych czy narodowych. Jest jednak czymś specyficznym ludzkim działać wyłącznie dla cudzego dobra czy szczęścia i w wypadkach wyjątkowych oddać swe życie dla uratowania cudzego życia, czasem nawet kogoś zupełnie obcego. Człowiek może dokonywać czynów straszliwych, okrutnych i „niehumanicznych”, lecz zarazem jest jedynym stworzeniem, które czuje się upokorzone przez swe złe czyny i stara się odpokutować za swoje winy. [...] A wreszcie prawdą jest, że w większości przypadków pożytek jest dlań motywem rozstrzygającym o jego działaniu, lecz jest też prawdą, że człowiek jest jedynym stworzeniem, które może tworzyć dzieła i sytuacje pod żadnym względem niepożyteczne. A tworzy je tylko dla ich piękna i dla wzbogacenia przez ich istnienie świata specyficznym ludzkim.

Krótko mówiąc: istnieje pewien zbiór szczególnych wartości, które człowiek sobie ustala i usiłuje realizować, a nawet do ich realizowania czuje się powołany. Jakże to są wartości, to niełatwo powiedzieć. [...] Lecz nie tyle zasadnicze cechy tego zasobu kategorii wartości są istotne dla natury człowieka, ile raczej fakt, że człowiek w ogóle doznaje potrzeby, a nawet odczuwa konieczność posiadania i poznawania wartości tudzież ich realizowania [...]. Nie chodzi tu przy tym – przynajmniej w pierwszym rzędzie – o wartości relatywne w odniesieniu do jego potrzeb życiowych (jak np. pożywienie) ani też w stosunku do jego przyjemności (jak np. dobre zdrowie lub rozkosz), lecz o wartości w swej immanentnej jakości absolutne, jakkolwiek ich realizacja zależy od twórczej siły człowieka, słowem: wartości moralne i wartości estetyczne.

Lecz człowiek nie znajduje tych wartości po prostu w przyrodzie, w świecie materialnym. Musi wytworzyć realne warunki ich zaistnienia i ukazywania się w świecie. Dzięki szczególnej umiejętności przewidywania ich jakości wytwarza na podłożu świata realnego, przez odpowiednie przetworzenie niektórych rzeczy i wywołanie pewnych procesów, nowy świat – świat kultury ludzkiej, w którym wartości się ukazują.

W obliczu tej nowej rzeczywistości człowiek zapomina do pewnego stopnia o swej prawdziwej pierwotnej naturze, czysto zwierzęcej. Zapomina również o wyglądzie świata realnego niezależnym od jego twórczego działania i do głębi odmiennym od oblicza kultury narzuconego przezeń przyrodzie obcej, a nawet wrogiej jego ideałom i najszlachetniejszym jego umiłowaniom. Czuje się szczęśliwy, gdy może być świadom obecności wartości stworzonych przez siebie lub przez swoich bliskich. Ta rzeczywistość specyficznym ludzkim jest trwalsza i dłużej trwająca niż życie poszczególnego człowieka i – choć w swym istnieniu zależna jest od twórczej mocy świadomości – stanowi dla każdego z nas pewnego rodzaju dziedzictwo, które znajdujemy w naszym świecie jako dar przodków [...]. I staramy się nie tylko zachować skarb wartości otrzymywanych od epok dawniejszych, lecz go także wzbogacić i przetworzyć naszymi aktami twórczymi i naszymi nowymi dziełami. [...]

Natura ludzka polega na nieustannym wysiłku przekraczania granic zwierzęcości tkwiącej w człowieku i wyrastania ponad nią człowieczeństwem i rolą człowieka jako twórcy wartości. Bez tej misji i bez tego wysiłku wyrastania ponad samego siebie człowiek zapada z powrotem i bez ratunku w swoją czystą zwierzęcość, która stanowi jego śmierć.”

(R. Ingarden, *O naturze ludzkiej* [fragmenty], w: tenże, *Książeczka o człowieku*, Kraków: Wyd. Literackie 1987, s. 21-25)

Zadania do tekstu (30 pkt)

1. Sformułuj w postaci pytania naczelnego problem poruszony w tekście. (1 pkt)

.....
.....

2. Na czym polega główna trudność znalezienia rozwiązania tego problemu? (1 pkt)

.....
.....

3. Ingarden odróżnia dwie natury w człowieku: „pierwotną” i wyższą („specyficznie ludzką”). Określ, w czym się one przejawiają. (2 pkt)

.....
.....
.....
.....

4. Podaj dwa fakty (jeden przywołany w tekście, a drugi – własny) potwierdzające to, że w człowieku ujawnia się natura „pierwotna”. (2 pkt)

.....
.....
.....
.....

5. Podaj dwa fakty (jeden przywołany w tekście, a drugi – własny) potwierdzające to, że w człowieku ujawnia się natura wyższa. (2 pkt)

.....
.....
.....
.....

6. Jak w świetle opozycji naturalizm-antynaturalizm zakwalifikujesz stanowisko R. Ingardena? Odpowiedź krótko uzasadnij. (2 pkt)

.....
.....
.....
.....

7. Według R. Ingardena specyfika człowieka polega m.in. na realizacji wartości moralnych. Jaka dyscyplina filozoficzna zajmuje się tymi wartościami? (1 pkt)

.....

8. Zrekonstruuuj etyczne stanowisko R. Ingardena w świetle opozycji obiektywizm-subiektywizm oraz altruizm-egoizm. Odpowiedź krótko uzasadnij. (5 pkt)

.....

.....

.....

.....

.....

9. W tekście R. Ingarden używa dwukrotnie terminu „kultura”. Zrekonstruuuj, zgodnie z myślą Autora, definicję tego terminu. (2 pkt)

.....

.....

.....

10. Jaki kierunek filozofii współczesnej reprezentuje R. Ingarden? Wskaż jedną cechę przytoczonego tekstu, która świadczy o tym, że realizuje on program (metodę) tego kierunku. (2 pkt)

.....

.....

.....

11. Wybierz jednego filozofa i porównaj jego poglądy na temat człowieka z poglądami R. Ingardena. Dokonaj tego w następujący sposób: a) podaj krótką informację o wybranym filozofie (epoka, w której żył; kierunek, który reprezentował); b) przedstaw główne tezy jego antropologii; c) wskaż na podobieństwa lub/i różnice między jego antropologią a antropologią R. Ingardena. (10 pkt)

a) (2 pkt)

.....

.....

.....

b) (3 pkt)

.....

.....

.....

c) (5 pkt)

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie sprawdza rozumienie czytanego tekstu, umiejętność krytycznej analizy (obszar II standardów wymagań egzaminacyjnych) oraz umiejętność zwięzłego zapisywania efektów analizy krytycznej (obszar III standardów wymagań egzaminacyjnych)

Poprawne odpowiedzi zostały zamieszczone w tabeli poniżej. Uczniowskie odpowiedzi mogą przybierać różny kształt słowny, ale ich sens merytoryczny powinien być porównywalny z zamieszczonymi propozycjami.

Model odpowiedzi i przykładowy schemat punktowania

Krytyczna analiza tekstu

Nr zad.	Oczekiwana odpowiedź (wszystkie odpowiedzi mają charakter przykładowy)	Maks. liczba punktów	Punkty częściowe
1.	Na czym polega natura ludzka?	0 – 1	
2.	Zachowania ludzkie są tak różnorodne, że trudno jest wskazać takie, które byłyby udziałem wszystkich i tylko ludzi.	0 – 1	
3.	Ze względu na swoją naturę „pierwotną” człowiek jest zwierzęciem, które dąży wyłącznie do egoistycznej realizacji własnych potrzeb życiowych. Ze względu na swoją naturę wyższą człowiek realizuje wartości absolutne – moralne i estetyczne.	0 – 2	Za aspekt natury pierwotnej – 1 Za aspekt natury wyższej – 1
4.	W większości działań ludzkich główny motyw stanowi pożytek. Podobnie jak zwierzęta – człowiek dużo czasu poświęca na walkę o przetrwanie lub podporządkowanie sobie innych ludzi.	0 – 2	Za podanie jednego faktu – 1
5.	Tylko ludzie są zdolni do pocucia winy za swe czyny i do odpokutowania za nie. Tylko ludzie poświęcają tak dużą część swego życia edukacji.	0 – 2	Za podanie jednego faktu – 1
6.	R. Ingarden jest antynaturalistą, gdyż uważa, że natura ludzka nie wyczerpuje się w tym, co zwierzęce.	0 – 2	Za antynaturalizm – 1 Za uzasadnienie – 1
7.	Wartościami moralnymi zajmuje się etyka.	0 – 1	
8.	R. Ingarden jest obiektywistą etycznym, gdyż uważa, że wartości są przez nas poznawane, a nie tworzone (termin „realizowanie” sugeruje, że wartości istnieją obiektywnie, ale potencjalnie – ludzie muszą sprawić, by mogły się one ukazywać w świecie materialnym). Ingarden pisze wprost, że zwierzęcą naturą człowieka kieruje egoizm, a z podanych przez niego przykładów wynika, że naturą wyższą kieruje altruizm. Ponieważ ta druga natura jest specyficznie ludzka, można go uznać za zwolennika altruizmu.	0 – 5	Za obiektywizm etyczny – 1 Za uzasadnienie – 1; Za przypisanie egoizmu naturze zwierzęcej – 1; Za przypisanie altruizmu naturze wyższej – 1; Za uzasadnienie, że Ingarden jest altruistą etycznym – 1
9.	Kultura to ogół wytworów ludzkich, w których ujawniają się wartości.	0 lub 2	

10.	R. Ingarden reprezentuje fenomenologię. W przytoczonym tekście posługuje się opisem różnych fenomenów ludzkich (opis fenomenologiczny) w celu dotarcia do istoty człowieka (ogląd ejdetyczny).	0 – 2	<i>Określenie Ingardena fenomenologiem -1; za podanie metody opisu fenomenologicznego lub ejdetycznego - 1</i>
11.	<p>a) Np. Platon to filozof starożytny, który żył w IV wieku przed naszą erą. System jego poglądów – wciąż dyskutowanych – nosi miano „platonizmu”.</p> <p>b) W antropologii Platon głosił, że człowiek jest duszą (duchem) posiadającą ciało. Pogląd ten jest klasycznym przykładem antynaturalizmu (człowiek nie sprowadza się do ciała) oraz dualizmu (w człowieku można wyróżnić zarówno czynnik duchowy, jak i czynnik cielesny).</p> <p>c) W podobny sposób można zaklasyfikować poglądy Ingardena. Jednak Ingarden w przytoczonym tekście nie wyraża swych poglądów za pomocą opozycji „dusza- ciało”, lecz „zwierzęcość (przyroda) - kultura (świat wartości)”. Poza tym Ingarden za pierwotną naturę człowieka uznaje zwierzęcość, którą człowiek stara się przekraczać. U Platona jest na odwrót: człowiek pierwotnie był czystym duchem, który został skalany związkiem z ciałem. Antropologię Ingardena można uznać za współczesną, wyrafinowaną postać platonizmu. Oba filozofów łączy przekonanie, że w człowieku istnieje poważne napięcie między sferą cielesno-zwierzęcą a sferą wyższą (duchową).</p>	0 – 10	<p>a) 2 pkt b) 3 pkt c) 5 pkt</p>